

การตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารก

: การทดสอบคุณสมบัติเครื่องมือวิจัยแปล

Maternal Sensitivity and Attachment Security

: Test of Psychometric Properties of Translated Instruments

นุจรี ไชยมงคล* Ph.D.

Nujjaree Chaimongkol, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของเครื่องมือวิจัยที่แปลเป็นภาษาไทย จากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งประกอบไปด้วย Maternal Behavior Q-Sort (MBQS), Caldwell's HOME ใช้วัดการตอบสนองของมารดาต่อทารก และ Attachment Q-set (AQS) ใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารกที่มีต่อมารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นมารดาและทารกไทยจำนวน 102 คู่ ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (CVI: Content Validity Index) ของเครื่องมือทั้ง 3 ชุดที่แปลเป็นภาษาไทยนั้น อยู่ในช่วงระหว่าง 91%-99% ค่าความเชื่อมั่นภายใน (internal consistency) ของเครื่องมือ HOME เท่ากับ .71 ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต (interobserver reliability) ของเครื่องมือ MBQS, HOME และ AQS เท่ากับ .95, .87 และ .87 ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ระหว่างเครื่องมือ MBQS กับ HOME เท่ากับ .29 ($p < .001$) ซึ่งบ่งชี้การมีความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน (convergent validity) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ระหว่างเครื่องมือ MBQS กับ AQS เท่ากับ .45 ($p < .001$) แสดงถึงการมีความตรงของเครื่องมือที่วัดในสิ่งที่คล้ายกัน

(concurrent validity) ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือแปลทั้ง 3 ชุดมีคุณสมบัติทั้งความตรงและความเชื่อมั่นที่สามารถนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างคนไทยได้ดี อีกทั้งยังสะท้อนถึงความคล้ายคลึงกันของการตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารกทั้งมารดาทารกไทยและในประเทศตะวันตก คำสำคัญ: การตอบสนองของมารดา, ความผูกพันมั่นคงของทารก, คุณสมบัติเครื่องมือวิจัย, เครื่องมือวิจัยแปล

Abstract

The purpose of this study was to examine the psychometric properties of Thai versions of the Maternal Behavior Q-Sort (MBQS), Caldwell's HOME, and the Attachment Q-set (AQS). A sample of 102 Thai mother-infant dyads was studied. The Content Validity Index (CVIs) of the Thai MBQS, HOME, and AQS were between 91% and 99%. Internal consistency of the HOME was .71. Interobserver reliability of the MBQS, the HOME, and the AQS were .95, .87, and .87, respectively. Convergent validity

* รองศาสตราจารย์ สาขาการพยาบาลเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

was supported by finding a positive correlation between the score of the MBQS and the HOME ($r = .29, p < .001$). A positive correlation of .45 ($p < .001$) between the score of the MBQS and the AQS indicated concurrent validity of these scales. Study findings indicate the Thai MBQS, HOME, and AQS are reliable and valid in this Thai sample and suggest that the Thai versions reflect concepts similar to those in the original English versions.

Key words : Maternal sensitivity, attachment security, psychometric properties, translated instruments

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความผูกพันมั่นคง (attachment) หมายถึง ความสัมพันธ์แนบแน่นระหว่างทารกและผู้ดูแลหลัก (ซึ่งส่วนใหญ่คือมารดา) ที่ค่อยๆ ก่อตัวตลอดช่วงขวบปีแรกของชีวิตทารกและในระยะเวลาต่อมา เป็นพฤติกรรมตอบสนองซึ่งกันและกันของมารดาและทารก (Thompson, 1999) ความผูกพันมั่นคงของทารกและการตอบสนองของมารดานับได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เป็นสากลที่เกิดขึ้นระหว่างแม่และลูกไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมใดก็ตาม ดังนั้นนักวิจัยในประเทศต่างๆ จึงสนใจที่จะวัดความผูกพันมั่นคงของทารกและการตอบสนองของมารดาอย่างไรก็ดี เครื่องมือที่จะใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารกและการตอบสนองของมารดา ยังไม่ได้พัฒนาให้สามารถใช้ได้ในทุกประเทศ และไม่มีเครื่องมือวิจัยนี้ที่เป็นภาษาไทย การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งที่จะทดสอบคุณสมบัติของเครื่องมือแปลเป็นภาษาไทยจากต้นฉบับภาษาอังกฤษว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไรที่จะนำเครื่องมือวิจัยแปลมาใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารกและการตอบสนอง

ของมารดาในประเทศไทย

ลักษณะครอบครัวไทยโดยทั่วไปเป็นแบบครอบครัวขยาย โดยมีผู้ชายหรือพ่อเป็นหัวหน้าครอบครัวมีหน้าที่ทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้เลี้ยงดูภรรยาและบุตร อย่างไรก็ตามในยุคสมัยที่สังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครอบครัวไทยโดยเฉพาะในเขตเมืองมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งสามีและภรรยาต้องทำงานนอกบ้านเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัวมากขึ้นตามความจำเป็นในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน ดังนั้นภรรยาจึงต้องมีหน้าที่ทั้งทำงานนอกบ้านและเลี้ยงดูบุตรในเวลาเดียวกัน ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office, 2004) รายงานว่าประมาณสามในห้าหรือ มากกว่าของหญิงที่ทำงานนอกบ้านนั้นเป็นมารดาของบุตรที่อายุต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่าสถานะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มีอิทธิพลต่อโครงสร้างและบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สัมพันธภาพระหว่างมารดาและบุตรลดน้อยลงและส่งผลให้การตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารกในสังคมไทยปัจจุบันเป็นสิ่งที่ต้องตระหนักถึงอย่างยิ่ง

การวัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกมีรูปแบบและวิธีการหลากหลาย การสังเกตเป็นวิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการวัดและประเมินสัมพันธภาพของมารดาและทารกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องมือวิจัยที่ใช้วัดสัมพันธภาพระหว่างมารดาและทารกนี้มีใช้ในประเทศตะวันตกและยอมรับกันว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ เครื่องมือ Maternal Behavior Q-sort หรือ MBQS (Pederson & Moran, 1995a) ใช้วัดการตอบสนองของมารดาต่อทารก และเครื่องมือ Attachment Q-sort หรือ AQS (Bimler & Kirkland, 2002) ใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารก

ที่มีต่อมารดา เครื่องมือวิจัยทั้ง 2 ชุดนี้ถูกสร้างขึ้นโดยใช้กรอบแนวคิดจากทฤษฎีความผูกพัน (attachment theory) และเป็นเครื่องมือวิจัยที่ใช้การสังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกเพื่อให้ได้ข้อมูลมีเครื่องมือวิจัยอีกหนึ่งชุดคือ Home Observation for the Measurement of the Environment หรือ HOME (Caldwell & Bradley, 1984; 2001) เป็นเครื่องมือที่ใช้กันอย่างแพร่หลายเพื่อศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมารดาในการดูแลส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และสติปัญญาของทารกเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านต่างๆ ของทารกทั้งทางด้านปริมาณ ได้แก่ การจัดบ้าน สิ่งแวดล้อมของเล่น และอุปกรณ์ต่างๆ และด้านคุณภาพ ได้แก่ การกระทำ กิจกรรม และ พฤติกรรมต่างๆ ของมารดา อย่างไรก็ตามเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ชุด คือ MBQS, AQS และ HOME เป็นเครื่องมือที่พัฒนาเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างในประเทศทางตะวันตก และไม่มีเครื่องมือวิจัยเหล่านี้ที่พัฒนาขึ้นสำหรับกลุ่มตัวอย่างในประเทศไทย ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงนำเครื่องมือทั้ง 3 ชุดนี้มาแปลเป็นภาษาไทยและนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกไทย

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเหมาะสมและคุณสมบัติของเครื่องมือแปลทั้ง 3 ชุด (MBQS, AQS และ HOME) และเพื่อศึกษาความสามารถในการนำเครื่องมือวิจัยแปลนี้มาประยุกต์ใช้กับกลุ่มตัวอย่างไทย

การทดสอบคุณสมบัติของเครื่องมือแปลที่นำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างจากเมื่อครั้งที่เริ่มพัฒนาเครื่องมือขึ้นมานั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญเพื่อที่จะตรวจสอบว่าเครื่องมือแปลนั้นมีความตรงและความเชื่อมั่นเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร เมื่อนำมาใช้กับกลุ่มตัวอย่างมารดาทารกไทย การใช้เครื่องมือ

วิจัยที่มีความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นไม่เหมาะสมจะทำให้ผลวิจัยที่ได้ผิดพลาดมาก วัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้คือเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่แปลแล้วก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบความเชื่อมั่นภายในความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต ความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน และความตรงของเครื่องมือที่วัดในสิ่งที่คล้ายกัน เมื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีความผูกพัน (attachment theory) เป็นทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งใจความสำคัญส่วนหนึ่งของทฤษฎีได้กล่าวไว้ว่า ความผูกพันมั่นคงของทารกจะค่อยๆ พัฒนาระดับตั้งแต่ระยะแรกในบริบทของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมารดาและทารก ซึ่งจะส่งผลให้ทารกเจริญเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางด้านสังคมและอารมณ์อย่างเหมาะสม (Ainsworth, Blehar, Water, & Wall, 1978; Bowlby, 1969) ทฤษฎีนี้มุ่งเน้นความสำคัญที่บิดามารดาสร้างสายใยผูกพันต่อทารกในด้านสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ที่จะทำให้ทารกรับรู้ได้และสามารถพัฒนาความไว้วางใจและมั่นใจในความรักความผูกพันและความห่วงใยที่บิดามารดามีให้ นักทฤษฎีทางด้านความผูกพันได้กล่าวว่าการตอบสนองของมารดาที่เหมาะสม จะต้องประกอบไปด้วยความตระหนักรู้ต่อความต้องการของทารก ความเข้าใจถูกต้องต่อสัญญาณต่างๆ ของทารก (infant's signals) และการตอบสนองอย่างรวดเร็วเหมาะสมต่อสัญญาณนั้นๆ ซึ่งการตอบสนองของมารดาที่เหมาะสมเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้ทารกรับรู้และสามารถสร้างความผูกพันมั่นคงต่อบิดามารดาได้ หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการที่ทารกจะมีความผูกพันมั่นคงได้นั้น

ขึ้นอยู่กับบิดามารดาจะต้องสามารถตอบสนองความต้องการต่างๆ ของทารกได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องเหมาะสม และอยู่ใกล้ๆ คอยดูแลให้ความห่วงใยและช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของทารกอยู่เสมอ มีการศึกษามากมายที่รายงานว่าความผูกพันมั่นคงของทารกนั้นมีความสัมพันธ์กับการตอบสนองของมารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังเกตพฤติกรรมตามปกติของแม่และลูกที่บ้าน และความผูกพันมั่นคงของทารกนั้นยังมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวต่อการเป็นมารดาด้วย (Ainsworth et al., 1978; Belsky, 1999; De Wolff & van IJzendoorn, 1997)

วิธีการดำเนินการวิจัย

ลักษณะประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นมารดาและทารกที่อยู่ในเขตชุมชนเมือง จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยมารดาและทารกจำนวน 102 คู่ โดยมีผู้ช่วยวิจัยเป็นเจ้าหน้าที่ศูนย์สุขภาพชุมชนช่วยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนดคือ เป็นครอบครัวที่มีสถานะทางเศรษฐกิจปานกลาง สถานภาพสมรสคู่ และอยู่ด้วยกัน ทารกมีอายุระหว่าง 12-18 เดือน ไม่เป็นทารกแฝด และมีสุขภาพทั่วไปเป็นปกติ มารดามีอายุเฉลี่ย 28.7 ปี (SD = 6.59, range 18-48) ร้อยละ 85 จบการศึกษาชั้น ม. 6 หรือต่ำกว่า กลุ่มตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 50 มีรายได้ครอบครัว 5,000-10,000 บาทต่อเดือน มีมารดาทำงานนอกบ้านร้อยละ 51 และในกลุ่มมารดาที่ทำงานนอกบ้าน ใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 45.27 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ (SD = 14.40, range 14-72) ทารกมีอายุเฉลี่ย 15.3 เดือน (SD = 2.30, range 12-18) ร้อยละ 54 เป็นเด็กผู้หญิง และเป็นบุตรคนแรกร้อยละ 45 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีเด็ก 1 คนในครอบครัวร้อยละ 45 และร้อยละ 55 มีเด็กในครอบครัวตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วัดการตอบสนองของมารดาได้แก่ MBQS และ HOME และเครื่องมือที่ใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารกคือ AQS

MBQS เป็นเครื่องมือที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้วัดพฤติกรรมการตอบสนองของมารดาต่อทารกโดยการสังเกตพฤติกรรมตามปกติของแม่และลูกที่บ้าน เครื่องมือนี้สามารถใช้สังเกตมารดาที่มีบุตรอายุระหว่าง 6 เดือน - 5 ปี (Pederson & Moran, 1995b) ประกอบไปด้วยบัตรข้อความ 90 ใบที่มีข้อความเกี่ยวกับการตอบสนองของมารดาต่อทารก บัตร 1 ใบต่อ 1 ข้อความ ใช้เวลาในการเยี่ยมบ้านประมาณ 1-2 ชั่วโมง เพื่อที่จะสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ให้ได้ครบถ้วนทั้ง 90 ข้อความ โดยผู้สังเกตจะต้องดูว่ามารดาตอบสนองต่อสื่อสัญญาณทารก (Infant's cues) ได้รวดเร็ว ถูกต้องและเหมาะสมอย่างไร ค่าความเชื่อมั่นภายในของเครื่องมือฉบับภาษาอังกฤษทั้งหมดเท่ากับ .72 - .97 (Pederson et al., 1990; Posada et al., 1999) ค่าความตรงเชิงโครงสร้าง และค่าความตรงเชิงการจำแนก อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่มากกว่า .80 และค่าความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จากการวัดพฤติกรรมการตอบสนองของมารดาต่อทารกด้วยเครื่องมือ MBQS กับ the Ainsworth's maternal behavior rating scales, the Parenting Stress Index และ the HOME ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันอยู่ระหว่าง .55-.89 นอกจากนี้ MBQS ได้ถูกแปลเป็นภาษาสเปนเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างในประเทศโคลัมเบีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่า MBQS เป็นเครื่องมือที่ใช้ได้ไม่เพียงแต่ในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเท่านั้น (Posada et al., 1999)

HOME เป็นเครื่องมือที่ใช้วิธีการสังเกตร่วมกับสัมภาษณ์มารดาที่มีบุตรอยู่ในวัยทารกและวัยหัดเดิน ประกอบไปด้วย 6 หัวข้อใหญ่ ได้แก่ (1)

การตอบสนองทางด้านอารมณ์และการใช้คำพูดของมารดา (มี 11 ข้อความ) (2) การลงโทษและจำกัดขอบเขต (8 ข้อความ) (3) การจัดบ้านและสิ่งแวดล้อม (6 ข้อความ) (4) การจัดหาของเล่นหรือสื่อต่างๆ (9 ข้อความ) (5) การมีส่วนร่วมของมารดา (6 ข้อความ) และ (6) กิจกรรมประจำวันเพื่อกระตุ้นพัฒนาการทารก (5 ข้อความ) เนื่องจากการใช้เครื่องมือ HOME เป็นเครื่องมืออีกชุดหนึ่งที่ใช้วัดการตอบสนองของมารดา ในการวิจัยครั้งนี้จึงตัดหัวข้อที่ (4) ออก เนื่องจากมีข้อคำถามที่ไม่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ภาพระหว่างมารดาและทารก และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าข้อคำถามในหมวดนี้ไม่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่มีเศรษฐกิจต่างกัน (Caldwell & Bradley, 2001) ดังนั้นในการใช้เครื่องมือ HOME ครั้งนี้จึงมีข้อความทั้งหมดเพียง 36 ข้อ ผู้สังเกตหรือผู้วิจัยสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของมารดาตามข้อความ ในเครื่องมือ HOME แล้วทำเครื่องหมายลงในช่อง “ใช่” หรือ “ไม่ใช่” ในตอนท้ายของแต่ละข้อ ข้อที่ตอบใช่ได้ “1” คะแนน ข้อที่ตอบไม่ใช่ได้ “0” คะแนน คะแนนที่ตอบใช่คือคะแนนรวมทั้งหมด คะแนนรวมยิ่งสูงหมายถึงมารดายังมีการกระตุ้นและตอบสนองต่อความต้องการของทารกเหมาะสม เครื่องมือ HOME นี้สามารถวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพในกลุ่มตัวอย่างหลากหลาย ได้แก่ เด็กปกติ เด็กที่มีพัฒนาการล่าช้า เด็กชาวผิวดำ ผิวขาว รวมทั้งใช้ได้ดีกับกลุ่มตัวอย่างที่มีเศรษฐกิจแตกต่างกัน (Bradley et al., 1989) ค่าความเชื่อมั่นภายในของเครื่องมือนี้เท่ากับ .93 และค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกตเท่ากับ 78% - 100% (Caldwell & Bradley, 1984; 2001)

AQS เป็นเครื่องมือที่ใช้วัดความผูกพันมั่นคงของทารกที่มีต่อมารดา ประกอบไปด้วยบัตรข้อความจำนวน 45 ใบที่มีข้อความที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมต่างๆ ของทารกที่แสดงต่อมารดาหรือผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด

ที่บ้าน (Bimler & Kirkland, 2002) บัตร 1 ใบต่อ 1 ข้อความ บิมเลอร์ และ เคริกแลนด์ ดัดแปลงมาจากเครื่องมือ AQS-90 ที่มี 90 ข้อความของวอเตอร์ส (Waters, 1995) เครื่องมือนี้สามารถจำแนกทารกได้ 4 กลุ่มคือ (1) กลุ่ม B : ทารกที่มีความผูกพันมั่นคง (Secure) (2) กลุ่ม A : ทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบถอยหนี (insecure-avoidant) (3) กลุ่ม C : ทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบต่อต้านหรือไม่แน่ใจ (insecure-resistant/ambivalent) และ (4) กลุ่ม D : ทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบจำแนกไม่ได้ (insecure-disorganized) นอกจากนี้เครื่องมือ AQS สามารถให้คะแนนเป็นแบบกลุ่ม (categorical) ได้แล้ว ยังสามารถคิดรวมเป็นแบบคะแนนต่อเนื่องด้วย (continuous) ไปซาดา และ คณะ (Posada et al., 1995) ได้รายงานความตรงของเครื่องมือนี้ คือข้อความทั้ง 45 ข้อความมีความสอดคล้องและใกล้เคียงกับเครื่องมือของวอเตอร์ส และสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับความผูกพันมั่นคงของทารก มีงานวิจัยที่ใช้เครื่องมือ AQS แบบ 45 ข้อความนี้อยู่พอสมควรทั้งในประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และ นิวซีแลนด์ แต่ไม่มีรายงานค่าความเชื่อมั่น (Kirkland, Bimler, Drawneek, McKim, & Scholmerich, 2004) เครื่องมือนี้พัฒนามาจาก AQS-90 ซึ่งมีค่าความตรงและความเชื่อมั่นอยู่ในเกณฑ์สูงเป็นที่ยอมรับและได้นำไปใช้ได้ดีกับกลุ่มตัวอย่างในที่เป็นชาวจีน โคลัมเบีย กัมพูชา เยอรมนี อิสราเอล ญี่ปุ่น นอร์เวย์ และสหรัฐอเมริกา (Posada et al., 1995) ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต หรือค่า interobserver reliability ของ AQS-90 ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างต่างๆ นั้นอยู่ระหว่าง .68-.97 และค่าความตรงของเครื่องมือที่วัดในสิ่งที่คล้ายกัน (concurrent validity) และความตรงเชิงการทำนาย (predictive validity) อยู่ในเกณฑ์สูงตามมาตรฐานที่มากกว่า .80 (Waters &

Deane, 1985)

การแปลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือทั้ง 3 คือ MBQS HOME และ AQS

ที่เป็นภาษาอังกฤษ ได้ถูกนำมาแปลเป็นภาษาไทยโดยผู้วิจัย (1 คน) และอาจารย์พยาบาลจากคณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา (3 คน) ซึ่งผู้แปลทั้ง 4 คนนี้เป็นคนไทยและมีความสามารถใช้ภาษาอังกฤษระดับดีมาก ในขั้นแรกให้ผู้แปลแต่ละคนต่างคนต่างแปลกันเอง ต่อจากนั้นจึงนัดผู้แปลทั้งหมดมาประชุมและตกลงร่วมกันเพื่อให้ได้แต่ละข้อความที่แปลแล้วมีภาษาเหมาะสม สั้น กระชับ และเข้าใจง่าย นอกจากนี้ยังให้มีความหมายเหมือนกับต้นฉบับภาษาอังกฤษมากที่สุด ในขั้นตอนนี้จะได้เครื่องมือวิจัยทั้ง 3 ชุดที่เป็นภาษาไทย รวม 1 ฉบับ ต่อจากนั้นใช้วิธีการที่เรียกว่า “back translation” หรือ “การแปลกลับ” เพื่อยืนยันผลการแปลในขั้นตอนแรก โดยนำเครื่องมือภาษาไทยทั้งฉบับที่ได้ในขั้นตอนแรก แปลกลับเป็นภาษาอังกฤษโดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษที่เป็นคนไทย และไม่เคยเห็นข้อความต้นฉบับภาษาอังกฤษ และในขั้นตอนนี้จะได้เครื่องมือวิจัยอีก 1 ฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษ ขั้นตอนที่ไปนำเครื่องมือวิจัยภาษาอังกฤษที่ได้จากวิธีการแปลกลับไปเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาอังกฤษโดยผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิชาวอเมริกันที่เชี่ยวชาญทฤษฎีความผูกพัน เพื่อตรวจสอบว่าแต่ละข้อความที่แปลกลับมานั้นมีความหมายคงเดิมหรือไม่ ถ้าพบว่ามีข้อความใดที่ความหมายไม่ตรงกับต้นฉบับเดิม นำข้อความนั้นๆ ไปแปลใหม่และใช้วิธีการแปลกลับอีกครั้ง จนกว่าข้อความทั้งหมดของเครื่องมือแต่ละชุดจะใช้ได้ (Brislin, Lonner, & Thondike, 1973)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การอบรมผู้ช่วยวิจัย พยาบาลผู้ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 6 คนเป็นผู้ช่วยวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ โดยทั้งหมดได้รับการอบรมจากผู้วิจัยเกี่ยวกับวิธีการใช้เครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ฉบับภาษาไทย รวมทั้งวิธีการและเทคนิคต่างๆ ในการสังเกตพฤติกรรมมารดาและทารก ผู้ช่วยวิจัยสังเกตพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์ของมารดาทารกจากวีดิทัศน์แต่ละเรื่อง ได้แก่ มารดาอาบน้ำให้ทารก มารดาให้นมทารก มารดาเล่นกับทารก และมารดาแต่งตัวให้ทารก เป็นต้น ซึ่งวีดิทัศน์แต่ละเรื่องนั้นจะใช้เวลาประมาณ 15-20 นาที หลังจากจบแต่ละเรื่อง ผู้ช่วยวิจัยจะต้องฝึกการใช้เครื่องมือ MBQS และ AQS และผู้วิจัยนำผลการให้คะแนนของผู้ช่วยวิจัยแต่ละคนมาคำนวณค่าร้อยละของการให้คะแนน (percent agreement) จนกว่าจะได้ 70-100% ซึ่งหมายถึงผู้ช่วยวิจัยแต่ละคนให้คะแนนพฤติกรรมมารดาและทารกใกล้เคียงกันอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ถ้าคำนวณค่าร้อยละของการให้คะแนนได้ต่ำกว่าร้อยละ 70 ผู้ช่วยวิจัยจะต้องทำความเข้าใจและตกลงร่วมกันว่าพฤติกรรมแบบใดจะให้คะแนนเท่าไร ในการอบรมนี้มีเป้าหมายสำคัญคือเพื่อให้ผู้ช่วยวิจัยมีความเข้าใจตรงกันในข้อความทั้งหมดของเครื่องมือวิจัย และเพื่อให้ผู้ช่วยวิจัยทุกคนมีความสามารถในระดับเดียวกันในการให้คะแนนพฤติกรรมมารดาทารกที่สังเกตได้ ก่อนที่จะออกไปรวบรวมข้อมูลจริงจากการสังเกตพฤติกรรมมารดาทารกที่บ้าน

การสังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกที่บ้าน ผู้ช่วยวิจัยไปเยี่ยมบ้านกลุ่มตัวอย่างตามปกติ ใช้เวลาในการสังเกตพฤติกรรมของมารดาและทารกประจำวันทั่วไปประมาณ 2 ชั่วโมง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสามารถพูดคุยให้การพยาบาล สุขศึกษา และคำแนะนำต่างๆ ได้ตามปกติ ถ้าช่วงเวลาที่ไปเยี่ยมบ้านพบว่าทารกนอนหลับหรือไม่สบายจะเลื่อนไปก่อนและนัดใหม่วันอื่นที่มารดาสะดวกและทารกสบายดี ในขณะที่อยู่ที่บ้าน

การให้คะแนนแบบวัด MBQS และ AQS

ผู้ช่วยวิจัยใช้วิธี “sorting procedure” หรือการจำแนก บัตรข้อความทั้ง 90 ใบของเครื่องมือ MBQS ตาม ลักษณะพฤติกรรมการตอบสนองของมารดาที่สังเกต ได้โดยแบ่งเป็น 9 กอง ตั้งแต่กองที่ 1 เป็นใบที่มี ข้อความตรงกับพฤติกรรมมารดาน้อยที่สุด และเพิ่ม ขึ้นเรื่อยๆ จนถึงกองที่ 9 เป็นใบที่มีข้อความตรงกับ พฤติกรรมมารดามากที่สุด สุดท้ายจะจำแนกบัตร ข้อความพฤติกรรมมารดาได้ 9 กอง แต่ละกองมี 10 ใบ (Pederson & Moran, 1995b) ใบที่อยู่ในกองที่ 1 ได้คะแนน 1 ไล่ไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงใบที่อยู่ในกอง ที่ 9 ได้คะแนน 9 การวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรม การตอบสนองของมารดาโดยใช้เครื่องมือ MBQS ทำโดยบันทึกข้อมูลคะแนนข้อความต่างๆ ลงใน โปรแกรม SPSS ให้ลำดับที่ของข้อความอยู่ในช่อง แถว (rows) ส่วนลำดับที่ของกลุ่มตัวอย่างอยู่ใน ช่องสดมภ์ (columns) คะแนนการตอบสนองของ มารดาแต่ละคนได้มาจากค่าความสัมพันธ์ (r) ระหว่าง คะแนนแต่ละข้อที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมมารดา ที่บ้านกับคะแนนมาตรฐานของเครื่องมือ (Pederson & Moran, 1995b)

ในทำนองเดียวกันใช้วิธี “sorting procedure” โดยการจำแนกบัตรข้อความทั้ง 45 ใบของเครื่องมือ AQS เพื่อวิเคราะห์คะแนนความผูกพันมั่นคงของ ทารก ผู้ช่วยวิจัยจำแนกบัตรทั้ง 45 ใบออกเป็น 3 กอง ในขั้นแรกนี้ควรให้มีบัตรในกองที่ 1 และ 3 แต่ละกอง อย่างน้อยร้อยละ 25 ของบัตรทั้งหมด กองที่ 1 เป็น ใบที่มีข้อความเหมือนกับพฤติกรรมทารกมากที่สุด กองที่ 2 ไม่น่าใจ และกองที่ 3 มีข้อความเหมือนกับ พฤติกรรมทารกน้อยที่สุด ต่อจากนั้นจำแนกบัตร ในกองที่ 1 ออกเป็น 2 กอง คือ กองที่ทารกแสดง พฤติกรรมนั้นบ่อยมาก และกองที่ทารกแสดงพฤติกรรม นั้นบ่อย และจำแนกบัตรในกองที่ 3 ออกเป็น 2 กอง คือ กองที่ทารกแสดงพฤติกรรมนั้นบางครั้ง และกอง ที่ทารกแทบจะไม่แสดงแสดงพฤติกรรมนั้นเลย บัตร

ข้อความสามารถเปลี่ยนไปอยู่กองหนึ่งกองใดได้ใน ขณะที่ทำการจำแนก สุดท้ายจะได้ 5 กองของบัตร ข้อความที่แต่ละกองไม่จำเป็นต้องมีจำนวนเท่ากัน (Kirkland, Bimler, Drawneek, McKim, & Scholmerich, 2001) การวิเคราะห์คะแนน AQS ทำ โดยสร้างไฟล์ข้อมูลบนโปรแกรม spss ทำนองเดียวกับ MBQS แล้วส่งไฟล์ข้อมูลเพื่อวิเคราะห์คะแนนที่ J.Kirkland@massey.ac.nz

ในขณะที่เขียนบ้าน ผู้ช่วยวิจัยสัมภาษณ์และ สังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกโดยใช้เครื่องมือ HOME MBQS และ AQS ในระหว่างการสังเกต ผู้ช่วยวิจัยสามารถจดบันทึกย่อพฤติกรรมของ มารดาและทารกที่สังเกตได้เพื่อกันลืม เช่น ทารก ยิ้มกับมารดา ยิ้มกับคนแปลกหน้า หรือจ้องมองคน แปลกหน้าแล้วร้องไห้ไปหามารดา ทารกมีท่าทาง หงุดหงิดไม่สบายตัวแสดงออกอย่างไรบ้าง พฤติกรรม ต่างๆ ของทารกที่ตื้อดิ่งหรือขัดขืนมารดา เวลามารดา เดินออกไปหรือหลับตาไป ทารกเป็นอย่างไร และบันทึก การตอบสนองของมารดาว่าเป็นอย่างไรเวลาได้ยิน เสียงลูก เช่นเสียงร้องไห้ หัวเราะ หรือ ทำเสียงเล่น ซึ่งจะช่วยให้มากในการให้คะแนน MBQS และ AQS เมื่ออยู่พูดคุยและสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ครบถ้วน ตามข้อความในเครื่องมือวิจัยทั้งหมดแล้ว ผู้ช่วย วิจัยกล่าวขอบคุณและบอกلامารดา และกลับมาให้ คะแนนในเครื่องมือ HOME MBQS และ AQS ทันที ที่กลับถึงที่พัก

การวิเคราะห์ข้อมูล

ความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ภาษาไทย (ฉบับสมบูรณ์) วิเคราะห์ โดยคำนวณค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้ เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนที่มีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับทฤษฎีความผูกพันและจิตวิทยาพัฒนาการ ให้คะแนนตั้งแต่ 1-4 ของข้อความแต่ละข้อว่า เกี่ยวข้องกับการตอบสนองของมารดาและความ

ผูกพันมั่นคงของทารกมากน้อยอย่างไร ไม่เกี่ยวข้องกับให้คะแนน 1 เกี่ยวข้องบ้างให้คะแนน 2 เกี่ยวข้องพอสมควรให้คะแนน 3 และเกี่ยวข้องมากให้คะแนน 4 (Waltz, Strickland, & Lens, 1991)

ความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกตของเครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ฉบับภาษาไทย วิเคราะห์โดยหาค่าความสัมพันธ์ของคะแนนที่ได้จากผู้ช่วยวิจัย 2 คนสังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกจำนวน 30 คู่ที่บ้านพร้อมกัน แต่ต่างคนต่างให้คะแนน และความเชื่อมั่นภายในของ HOME วิเคราะห์โดยคำนวณค่าแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha)

เครื่องมือ MBQS และ HOME วัดในสิ่งเดียวกันคือการตอบสนองของมารดา แต่วิธีการของเครื่องมือทั้งสองแตกต่างกัน คะแนนที่ได้จากการใช้เครื่องมือวิจัยแต่ละอย่างนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ได้เป็นค่าความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน

ความตรงของเครื่องมือที่วัดในสิ่งที่คล้ายกันในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ได้จากคะแนนที่ได้จากเครื่องมือ MBQS และ AQS นำมาวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบหางเดียว (one-tailed test for correlation coefficient) ทั้งนี้ MBQS วัดการตอบสนองของมารดา และ AQS วัดความผูกพันมั่นคงของทารก ซึ่งตามที่ทฤษฎีความผูกพันได้กล่าวว่าการตอบสนองของมารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันมั่นคงของทารก (Ainsworth et al., 1978; Bowlby, 1969)

ผลการวิจัย

คะแนนการตอบสนองของมารดา วัดโดยใช้เครื่องมือ MBQS มีคะแนนเฉลี่ย .70 (SD = .09, range = .40-.84) และวัดโดยใช้เครื่องมือ HOME มีคะแนนเฉลี่ย 28.61 (SD = 3.18, range = 21-36)

ความผูกพันมั่นคงของทารกวัดโดยใช้เครื่องมือ AQS มีคะแนนเฉลี่ย .15 (SD = .04, range = .01-.23)

ทารกร้อยละ 77.5 มีความผูกพันมั่นคงกับมารดา (secure; B) ร้อยละ 22.5 เป็นทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงกับมารดา (insecure) โดยแบ่งย่อยเป็นทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบด้อยหนี (insecure-avoidant; A) ร้อยละ 13.7 มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบต่อต้านหรือไม่แน่ใจ (insecure-resistant/ambivalent; C) ร้อยละ 8.8 และไม่มีทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบจำแนกไม่ได้ (insecure-disorganized; D)

ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ได้ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต ของเครื่องมือ HOME เท่ากับ .87 เครื่องมือ MBQS เท่ากับ .95 และเครื่องมือ AQS เท่ากับ .87 และค่าความเชื่อมั่นภายใน ของเครื่องมือ HOME (36 ข้อ) วิเคราะห์ค่าครอนบาคแอลฟา เท่ากับ .71 ซึ่งค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้ง 3 ชุดนี้อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ

ความตรงของเครื่องมือ ความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ HOME MBQS และ AQS ฉบับภาษาไทย มีค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา ของ HOME เท่ากับ .91 MBQS เท่ากับ .99 และ AQS เท่ากับ .99 ความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน วิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างคะแนนที่ได้จาก HOME และ MBQS เท่ากับ .29 ($p < .001$) และความตรงของเครื่องมือที่วัดในสิ่งคล้ายกันวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระหว่างคะแนนที่ได้จาก MBQS และ AQS เท่ากับ .45 ($p < .001$)

การอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของเครื่องมือวิจัยที่แปลเป็นภาษาไทย

จากต้นฉบับภาษาอังกฤษซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ที่นำมาใช้วัดการตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารกกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกในประเทศไทย ค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกตของเครื่องมือ MBQS HOME และ AQS เท่ากับ .87 .95 และ .87 ตามลำดับ จากการวิจัยที่ผ่านมาได้รายงานค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ HOME ฉบับภาษาอังกฤษที่มีข้อความ 45 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกตอยู่ระหว่าง .78-1.00 (Youngblut, et al., 1998) เครื่องมือ MBQS อยู่ระหว่าง .72-.97 (Moran et al., 1992; Pederson & Moran, 1995a; Pederson et al., 1990) และเครื่องมือ AQS-90 อยู่ระหว่าง .68-.97 (Posada et al., 1999) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ผ่านมา และมีค่าความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต ของการวิจัยครั้งนี้อยู่ในเกณฑ์สูง ซึ่งอภิปรายได้ว่าผู้ช่วยวิจัยที่สังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกที่บ้าน มีความสามารถเท่าๆ กันในการให้คะแนนการตอบสนองของมารดา และความผูกพันมั่นคงของทารก นอกจากนี้ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าผู้สังเกตที่ใช้เครื่องมือฉบับภาษาไทยเข้าใจข้อความในเครื่องมือวิจัยทั้งสามชุดได้ เหมือนกับผู้สังเกตที่ใช้เครื่องมือฉบับภาษาอังกฤษ หรือภาษาอื่นๆ

เครื่องมือ HOME ภาษาไทยที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้เพียง 36 ข้อโดยตัด 9 ข้อในหมวดที่ (4) เรื่องการจัดหาของเล่นหรือสื่อต่างๆ ออก ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นภายในเท่ากับ .71 ในขณะที่ กาลด์เวลล์ และ แบรดลีย์ (Caldwell & Bradley, 1984; 2001) รายงานค่าความเชื่อมั่นภายในของ HOME ฉบับภาษาอังกฤษทั้งชุด (45 ข้อ) เท่ากับ .93 และค่าความเชื่อมั่นภายในของเครื่องมือ HOME แต่ละหมวดเท่ากับ .53-.88 นอกจากนี้เครื่องมือ HOME ภาษาไทยที่ใช้ครั้งนี้ใช้จำนวนข้อน้อยกว่าต้นฉบับ

ภาษาอังกฤษแล้ว ยังเป็นครั้งแรกที่ HOME ได้รับ ลิขสิทธิ์การแปลเป็นภาษาไทยอย่างถูกต้อง ดังนั้นจึง จัดได้ว่า HOME ภาษาไทยนี้เป็นเครื่องมือใหม่ ค่าความเชื่อมั่นภายในหรือค่าแอลฟาที่เป็นที่ยอมรับว่า เครื่องมือวิจัยนั้นมีคุณภาพความเชื่อมั่นเหมาะสม สำหรับเครื่องมือใหม่คือเท่ากับ .70 หรือมากกว่า (Nunnally, 1978) ดังนั้น HOME ภาษาไทยที่มี ค่าแอลฟาเท่ากับ .71 จึงอยู่ในมาตรฐานยอมรับได้ แต่ต่ำเล็กน้อย ทั้งนี้อภิปรายได้ว่าบางข้อในเครื่องมือ HOME อาจจะต้องการปรับภาษาให้เหมาะสมกับ วัฒนธรรมไทยมากขึ้น ตัวอย่างเช่นข้อ 18 ที่ถามว่า ในบ้านมีหนังสือสำหรับเด็กหลายเล่มใช่หรือไม่ และข้อ 45 ที่ถามว่าในครอบครัวเลี้ยงสัตว์เลี้ยงใช่หรือไม่ อาจจะไม่เหมาะสมนักสำหรับของครอบครัวไทยที่มีรายได้ปานกลาง ซึ่งจะไม่จัดหาหนังสือให้กับ เด็กมากนัก แต่จะซื้อให้เมื่อเด็กต้องใช้หนังสือเพื่อ ไปโรงเรียน และในครอบครัวมักจะไม่เลี้ยงสัตว์เมื่อมี เด็กอยู่ในบ้าน หรือในข้อ 41 ที่ถามว่าพ่อช่วยเลี้ยงลูก เป็นประจำทุกวันใช่หรือไม่ ซึ่งโดยทั่วไปในครอบครัว ไทยพ่ออาจจะช่วยเลี้ยงดูลูกเป็นครั้งคราวเท่านั้น ทั้งนี้ พิจารณาตามความเป็นจริงและสอดคล้องกับลักษณะ ชีวิตประจำวันของครอบครัวไทยในปัจจุบัน

เครื่องมือภาษาไทยทั้ง 3 ชุดใช้ค่าดัชนีความ ตรงเชิงเนื้อหา เป็นตัวชี้วัดคุณภาพความตรงเชิง เนื้อหาของเครื่องมือวิจัย ซึ่งวอลท์ซและคณะ (Waltz et al., 1991) กล่าวว่าเครื่องมือที่มีค่า CVI ร้อยละ 90 หรือมากกว่าเป็นเครื่องมือที่มีความตรงเชิงเนื้อหา อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับ ดังนั้นค่า CVI ของ HOME ร้อยละ .91 MBQS ร้อยละ .99 และ AQS ร้อยละ .99 จึงแสดงว่าเครื่องมือภาษาไทยทั้ง 3 นี้มี คุณภาพความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ ได้จาก MBQS และ HOME มีค่าเท่ากับ .29 ($p < .001$) แสดงว่าเครื่องมือ MBQS มีคุณภาพความตรงของ

เครื่องมือที่วัดสิ่งเดียวกัน อยู่ในเกณฑ์ดี หมายถึง ค่าความสัมพันธ์นั้นมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำหมายถึงมีค่าความสัมพันธ์น้อยกว่า .30 (Cohen, Cohen, West, & Aiken, 2003) ซึ่งมอแรน และคณะ (Moran et al., 1992) รายงานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนที่ได้จากเครื่องมือทั้งสองนี้อยู่ในระดับต่ำเช่นกัน อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปแล้วความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนของสิ่งเดียวกันควรจะอยู่ในระดับสูงถึงแม้เครื่องมือวิจัยที่ใช้จะต่างกัน ทั้งนี้อธิบายได้ว่าข้อความพฤติกรรมของ MBQS และ HOME แตกต่างกัน HOME ให้สังเกตพฤติกรรมการตอบสนองของมารดาในลักษณะกว้างๆ ในขณะที่ MBQS ให้สังเกตในรายละเอียดย่อยๆ ของพฤติกรรมการตอบสนองของมารดา สำหรับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จาก MBQS และ AQS มีค่าเท่ากับ .45 ($p < .001$) แสดงว่าเครื่องมือ MBQS และ AQS มีคุณภาพความตรงของเครื่องมือที่วัดสิ่งคล้ายกันอยู่ในเกณฑ์ดี ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของพีเดอร์สันและมอแรน (Pederson & Moran, 1995a) วอเตอร์ส (Waters, 1995) และวอเตอร์ส และ ดีแอน (Waters & Deane, 1985) ที่พบว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนที่ได้จาก MBQS และ AQS มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

จากผลการวิจัยที่พบว่ามารดา ร้อยละ 77.5 มีความผูกพันมั่นคงกับมารดา (B) ร้อยละ 13.7 มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบดอยหนี (A) ร้อยละ 8.8 มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบต่อต้านหรือไม่แน่ใจ (C) และไม่พบทารกที่มีความผูกพันไม่มั่นคงแบบจำแนกไม่ได้ (D) ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับการรายงานของ แอนส์เวิร์ธ และคณะ (Ainsworth et al., 1978) ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างทารกจำนวนมากในประเทศสหรัฐอเมริกา และสรุปการจำแนกสัดส่วนของทารกที่มีความผูกพันกับมารดาแบบ B, A, C

และ D ได้แก่ กลุ่ม B พบประมาณ 2 ใน 3 กลุ่ม A พบประมาณ 1 ใน 5 และกลุ่ม C พบประมาณ 1 ใน 7 ทารกในกลุ่ม D มักจะไม่พบในชุมชนทั่วไป แต่จะพบได้ในเด็กทารกที่ถูกทารุณกรรม ถูกปล่อยปละละเลย หรือมีมารดาที่มีความพร่องทางจิต (van IJzendoorn, Goldberg, Kroonenberg, & Frenkel, 1992) และสัดส่วนนี้ได้รับการยืนยันจากการศึกษาต่อมาอีกมาก (Bretherton, 1985; Bates & Bayles, 1988; Renken, et al., 1989; Main & Hesse, 1990; van IJzendoorn, et al., 1992) ซึ่งแสดงว่าทฤษฎีความผูกพันที่กล่าวเกี่ยวกับความผูกพันมั่นคงของทารกที่มีต่อผู้ดูแลหลัก สามารถประยุกต์ใช้ได้ดีกับกลุ่มตัวอย่างเด็กทารกในประเทศไทย มีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในประเทศญี่ปุ่น พบทารกกลุ่ม B ร้อยละ 68 และกลุ่ม C ร้อยละ 32 แต่ไม่พบทารกในกลุ่ม A หรือ D (Takahashi, 1990) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษานี้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในประเทศทางทวีปเอเชียเช่นเดียวกับประเทศไทย แต่สัดส่วนของทารกที่มีความผูกพันกับมารดามีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อธิบายได้ว่าผลการวิจัยในประเทศญี่ปุ่นนี้ได้รายงานมากกว่า 10 ปีแล้ว และในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมานี้ โลก สังคม เศรษฐกิจ การสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมาก และแตกต่างอย่างเห็นได้ชัด มารดาที่มีลูกยังเล็กต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพิ่มมากขึ้นกว่าเมื่อสมัยก่อน

มีรายงานวิจัยพบว่าทารกที่มารดาทำงานนอกบ้านแบบเต็มเวลาและใช้เวลาอยู่นอกบ้านนานๆ ทารกจะมีความผูกพันไม่มั่นคงแบบดอยหนี (A) (Belsky, 1988; Belsky & Rovine, 1988) อย่างไรก็ตามผลการวิจัยครั้งนี้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนชั่วโมงที่มารดาทำงานต่อสัปดาห์กับความผูกพันมั่นคงของทารกและการตอบสนองของมารดา ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมารดาทำงานนอกบ้าน 52 คนที่ศึกษาครั้งนี้ อาจจะน้อยไป และกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งมี

ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย ซึ่งเมื่อมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทารกจะได้รับการดูแลโดยญาติใกล้ชิด เช่น คุณยาย หรือ คุณย่า หรือ ถ้าไม่มีญาติก็อาจจะจ้างผู้รับเลี้ยงเด็กที่รู้จักกันช่วยดูแลทารก และมีกลุ่มตัวอย่างไม่ถึงครึ่งที่นำทารกไปฝากเลี้ยงไว้กับศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวัน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มตัวอย่างชาวยุโรปและอเมริกาที่ส่วนมากจะฝากทารกไว้ที่ศูนย์เลี้ยงเด็กกลางวันในขณะที่มารดาทำงานนอกบ้าน (NICHD, 1997; 1999) ซึ่งการที่มารดาทำงานนอกบ้านแบบเต็มเวลาอย่างเดียวน่าจะไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวชี้วัดว่าทารกจะมีความผูกพันมั่นคงแบบใด เนื่องจากยังมีอิทธิพลของลักษณะการดูแลทารกเมื่อมารดาทำงานนอกบ้านเกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะต้องศึกษาวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยแปลที่ใช้วิธี “back translation” หรือ “การแปลกลับ” ทำให้ได้เครื่องมือวิจัยใหม่ในอีกภาษาหนึ่ง ที่มีความหมายตรงกับเครื่องมือเดิมในภาษาต้นฉบับ และผลการวิจัยครั้งนี้ยังชี้ให้เห็นว่าเครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ฉบับภาษาไทย มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งความตรงและความเชื่อมั่นที่จะสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่างคนไทย ทั้งนี้การตอบสนองของมารดาและความผูกพันมั่นคงของทารก นับว่าเป็นเรื่องพื้นฐานของมารดาและทารกที่มีการตอบสนองซึ่งกันและกันในแต่ละลักษณะคล้ายๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นมารดาไทยหรือมารดาชาติอื่นๆ ดังนั้นการนำเครื่องมือวิจัยที่เป็นภาษาอังกฤษและนำมาแปลเป็นภาษาไทยในการวิจัยครั้งนี้จึงนำมาใช้ได้ผลดีกับกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกไทยโดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนข้อความมากนัก

ข้อจำกัดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่นำเครื่องมือทั้งสามชุดคือ MBQS HOME และ AQS มาแปล

เป็นภาษาไทย และเป็นครั้งแรกที่เครื่องมือที่เป็นภาษาไทยนี้ได้นำมาใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างมารดาทารกไทย ดังนั้นจึงไม่มีผลการศึกษาในประเทศไทยที่ใช้เครื่องมือเหล่านี้มาก่อน การอภิปรายผลจึงต้องนำผลการวิจัยที่ศึกษาในประเทศอื่นๆ เช่น สหรัฐอเมริกา หรือ ญี่ปุ่นมาอภิปราย และการใช้เครื่องมือ MBQS และ AQS ต้องการเวลาประมาณ 2 ชั่วโมงในการสังเกตพฤติกรรมมารดาทารกที่บ้าน ซึ่งเป็นเวลาที่ค่อนข้างยาวนานอาจทำให้มารดารู้สึกเบื่อหน่ายแต่อย่างไรก็ตามมารดาให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับผู้วิจัย ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งของวิธีการสังเกตพฤติกรรมมารดาและทารกที่บ้านก็คือมารดาและทารกอาจมีปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันในแต่ละวันได้

ข้อเสนอแนะ

เครื่องมือ MBQS HOME และ AQS ฉบับภาษาไทยที่มีคุณสมบัติเหมาะสมทั้งความตรงและความเชื่อมั่นนี้ จะเป็นประโยชน์สำหรับการวิจัยในอนาคตต่อไป โดยงานวิจัยที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการตอบสนองของมารดาต่อทารก และความผูกพันมั่นคงของทารกที่มีต่อมารดาจะสามารถใช้เครื่องมือเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่างมารดาและทารกไทย อย่างไรก็ตามก็ยังคงต้องการการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทดสอบและยืนยันคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทั้งสามชุดนี้

เอกสารอ้างอิง

Ainsworth, M. D., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Bates, J., & Bayles, K. (1988). Attachment and development of behavior problems. In J. Belsky & T. Nezworski (Eds.), *Clinical*

implications of attachment (pp. 253-299).

Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Belsky, J. (1988). The "effect" of infant day care reconsidered. *Early Childhood Research Quarterly*, 3, 235-272.

Belsky, J. (1999). Interactional and contextual determinants of attachment security. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 249-264). New York: Guilford Press.

Belsky, J., & Rovine, M. (1988). Nonmaternal care in the first year of life and security of infant-parent attachment. *Child Development*, 59, 157-167.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books.

Bimler, D., & Kirkland, J. (2002). Unifying versions and criterion sorts of the Attachment Q-set with a spatial model. *Canadian Journal of Infancy and Early Childhood*, 9(1), 2-18

Bradley, R. H., Caldwell, B. M., Rock, S., Ramey, C. T., Barnard, K. E., Gray, C., et al., (1989). Home environment and cognitive development in the first 3 years of life: Collaborative study involving 6 sites and three ethnic groups in North America. *Developmental Psychology*, 25, 217-235.

Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), *Growing points of attachment theory and research* (pp. 3-37). *Monograph of the Society for Research in Child Development*,

50 (1-2, Serial No. 209).

Brislin, R. W., Lonner, W., & Thorndike, R. (1973). *Cross-cultural research methods*. New York: Willy.

Caldwell, B., & Bradley, R. (1984). *Home observation for the measurement of the environment*. Little Rock: University of Arkansas, Center for Child Development and Education.

Caldwell, B., & Bradley, R. (2001). *Home observation for the measurement of the environment* (3rd ed.). Little Rock: University of Arkansas, Center for Child Development and Education.

Cohen, J., Cohen, P., West, S. G., & Aiken, L. S. (2003). *Applied multiple regression / correlation analysis for the behavioral sciences* (3rd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

De Wolff, M. S., & van IJzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68(4), 571-591.

Kirkland, J., Bimler, D., Drawneek, A., McKim, M., & Scholmerich, A. (2001). A quantum leap in the analyses and interpretation of attachment sort items. In B. E. Vaughn, E. Waters, G. Posada, & D. Teti (Eds.). *Patterns of secure base behavior: Q-sort perspectives on attachment and caregiving in infancy and childhood*. Lawrence: Erlbaum.

Kirkland, J., Bimler, D., Drawneek, A., McKim, M., & Scholmerich, A. (2004). An alternative approach for analyses and interpretation of attachment sort items. *Early*

Child Development and Care, 174, 701-719.

Main, M., & Hesse, E. (1990). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized attachment status: Is frightened and/or frightening parental behavior the linking mechanism? In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in preschool years: Theory, research and intervention* (pp. 161-184). Chicago: University of Chicago Press.

Moran, G., Pederson, D. R., Pettit, P., & Krupka, A. (1992). Maternal sensitivity and infant-mother attachment in developmentally delayed sample. *Infant Behavior and Development*, 15, 427-442.

National Statistic Office. (2004). *National statistic data about male and female*. Bangkok, Thailand: National Statistic Office.

NICHD Early Child Care Research Network. (1997). Familial factors associated with the characteristics of nonmaternal care for infants. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 389-408.

NICHD Early Child Care Research Network. (1999). Child care and mother-child interaction in the first 3 years of life. *Developmental Psychology*, 35(6), 1399-1413.

Nunnally, J.C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

Pederson, D. R., & Moran, G. (1995a). A categorical description of infant-mother relationships in the home and its relation to Q-sort measures of infant-mother interaction. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-

Ikemura (Eds.), *Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models: New growing points of attachment theory and research* (pp. 111-132). *Monograph of the Society for Research in Child Development*, 60 (2-3, Serial No. 244).

Pederson, D. R., & Moran, G. (1995b). Appendix B: Maternal Behavior Q-set. In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Eds.), *Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models: New growing points of attachment theory and research* (pp. 247-254). *Monograph of the Society for Research in Child Development*, 60 (2-3, Serial No. 244).

Pederson, D. R., Moran, G., Sitko, C., Campbell, K., Ghesquire, K., & Acton, H. (1990). Maternal sensitivity and the security of infant-mother attachment: A Q-sort study. *Child Development*, 61, 1974-1983.

Posada, G., Jacobs, A., Carbonell, O.A., Alzate, G., Bustamante, M. R., & Arenas, A. (1999). Maternal care and attachment security in ordinary and emergency contexts. *Developmental Psychology*, 35 (6), 1379-1388.

Renken, B., Egeland, B., Marvinney, D., Mangelsdorf, S., & Sroufe, L. A. (1989). Early childhood antecedents of aggression and passive-withdrawal in early elementary school. *Journal of Personality*, 57, 257-281.

Takahashi, K. (1990). Are the key assumptions of the 'Strange situation' procedure universal? A view from Japanese research. *Human Development*, 33, 23-30.

Thompson, R. A. (1999). Early sociopersonality development. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 25-104). New York: Guilford Press.

van IJzendoorn, M., Goldberg, S., Kroonenberg, P., & Frenkel, O. (1992). The relative effects of maternal and child problems on the quality of attachment: A meta-analysis of attachment in clinical samples. *Child Development, 63*, 840-858.

Waltz, C. F., Strickland, O. L., & Lenz, E. R. (1991). *Measurement in nursing research*. (2nd ed.). Philadelphia: F. A. Davis.

Waters, E. (1995). The Attachment Q-set (version 3.0). In E. Waters, B. E. Vaughn, G. Posada, & K. Kondo-Ikemura (Eds.), *Caregiving, cultural, and cognitive perspectives on secure-base behavior and working models:*

New growing points of attachment theory and research (pp. 234-246). *Monograph of the Society for Research in Child Development, 60* (2-3, Serial No. 244).

Waters, E., & Deane, K. (1985). Defining and assessing individual differences in attachment relationships: Q-methodology and the organization of behavior in infancy and early childhood, In I. Bretherton & E. Waters (Eds.), *Growing points of attachment theory and research* (pp. 41-65). *Monograph of the Society for Research in Child Development, 50* (1-2, Serial No. 209).

Youngblut, J. M., Singer, L. T., Madigan, E. A., Swegart, L. A., & Rodgers, W. L. (1998). Maternal employment and parent-child relationships in single-parent families of low-birth-weight preschoolers. *Nursing Research, 47*(2), 114-121.